

Chính trong những ngày tại Việt Nam đang dấy lên chiến dịch chống tham nhũng, thì trên thế giới khá nhiều quốc gia cũng đang xôn xao về vấn đề này. Tại Nhật có vụ tai tiếng Kanemaru, ở Pháp Thủ tướng Bérégoroy vất vả lắm mới được Quốc hội thông qua đạo luật chống tham nhũng sau khi đã bỏ đi một số điều khoản khá khe. Ở cả hai nước này tham nhũng thường ở cấp độ cao và tập trung vào việc "gây quỹ" cho các đảng phái. Tại Brazil, tham nhũng đã rơi vào chính vì Tổng thống và gia đình qua các hành vi mua quan bán chức. Ở Philippines lần đầu tiên một tổng thống tự kê khai tài sản như là một đảm bảo công khai hóa, ở Thái Lan, tân thủ tướng Chuan Likpai đã yêu cầu toàn thể nội các kê khai tài sản trong vòng hai tuần sau khi nhậm chức... Nói tóm lại mỗi nước đều có những điều kiện đặc thù của mình để... tham nhũng và chống tham nhũng. Trong nội dung bài này, người viết xin giới thiệu một vài khía cạnh trong công tác chống tham nhũng ở Pháp và đóng góp vài suy nghĩ ban đầu.

I. TÀI CHÁNH CÔNG KHAI

Trong tháng 5 vừa qua, tại một khóa hội thảo ở Liên hiệp các Hội Khoa học kỹ thuật Thành phố, một nhóm giáo sư luật và luật sư Pháp đã giới thiệu ý nghĩa của kiểm toán như là một dụng cụ công khai tài chánh trong các xí nghiệp ở Pháp. Xin tóm tắt nội dung hội thảo như sau:

Trước hết do lẽ các xí nghiệp tư ở Pháp hầu hết thuộc diện nặc danh, cổ phần... nên yêu cầu công khai tài chánh rất lớn; lý do đơn giản là các cổ đông không thể "giao trúng cho ác". Công cụ đầu tiên chính là ngân hàng: ngân hàng luôn theo dõi tình trạng hoạt động xí nghiệp trên cơ sở không công khai không cho vay, đơn giản thế thôi. Ngược lại các doanh nhân cũng tìm đến nhà băng một

VÀI SUY NGHĨ TỪ VIỆC CHỐNG THAM NHŨNG

DANH ĐỨC

cách tự nguyện và thành thật - vừa để trao đổi tìm vài lời khuyên trong những tình huống khó khăn, vừa để tìm chút vốn vay. Thành ra chính ngân hàng đã là công cụ ngăn ngừa tội phạm kinh tế đầu tiên.

Qua đó ta thấy vai trò của ngân hàng trong quan hệ với khách hàng và với luật pháp. Xin mở ngoặc đơn, cả hai ông giám đốc chi nhánh ngân hàng nước ngoài đầu tiên tại Việt Nam đều đã có lần than rằng tại Việt Nam quan hệ giữa khách hàng và ngân hàng khá kỳ lạ vì lẽ ngân hàng ít được cung cấp các thông tin về tài vụ của khách hàng.

Cũng vì các xí nghiệp tư ở Pháp huy động vốn từ các cổ

đồng nên các cổ đông yêu cầu ban giám đốc, hội đồng quản trị phải cung cấp cho họ đầy đủ thông tin về tài vụ. Ở đây phải nói đến vai trò của nền kiểm toán độc lập. Các kiểm toán viên, tất nhiên là những chuyên viên đủ kiến thức chuyên môn năng lực và kinh nghiệm, vừa độc lập với nhà nước, vừa độc lập với công ty hay nghiệp thuê họ kiểm toán. Thoạt nghe về ảo tưởng vì lẽ họ được thuê bởi nghiệp mà họ kiểm toán! Tất nhiên chừng nào chưa ra khỏi não trạng "ô chủ phong kiến" thì chưa thể tin nổi rằng người kiểm toán viên độc lập nọ có quyền xác nhận hay không xác nhận báo cáo tài chính của xí nghiệp nọ. Đơn giản là hội đồng quản trị và các cổ đông dù về phía họ, hoặc nói cách khác, ban giám đốc xí nghiệp nọ chẳng qua cũng là người được thuê (giữ chức vụ điều hành) bởi họ.

Một công cụ khác nữa là sở thuế. Người viết bài này có hỏi các giáo sư luật và luật sư nọ câu hỏi sau đây: "Tại Pháp một chủ xí nghiệp tư có toàn quyền tiêu quá đà, tí như vào quảng cáo nực cười vô tội vạ hay không?". Câu trả lời "Thuế vụ sẽ can thiệp đưa ra tòa một số các chỉ tiêu của người chủ nhân nọ có thể đem lại nguy cơ cho xí nghiệp. Để cho xí nghiệp, dù là xí nghiệp tư, phá sản là một tội phạm kinh tế. Xã hội không cho phép khơi khơi đi đến phá sản như thế".

Tất nhiên tại Pháp, không phải với ba công cụ nêu trên, vốn đã trở thành một nếp tập quán, sẽ tuyệt đối không xảy ra tham nhũng.

Thế nhưng, thử đặt ngược lại vấn đề với ba công cụ trên. Nếu giả định các nhân viên cán bộ ngân hàng, các chuyên viên kiểm toán, các thanh tra thuế đều được đào tạo đầy đủ cũng như được đãi ngộ khá hơn hiện tại, nếu như dụng ba công cụ trên thì có thể hy vọng rằng với sự công khai tài chánh, có

ếm toán độc lập như trên sẽ không xảy ra những tình trạng chi tiêu vô tội vạ, chẳng ai biết và được phép biết đến. Sẽ chẳng khiến công nhân viên phải rình rập u thập hồ sơ, chứng cứ và đấu tranh rồi ánh đầu cho thoát. Tất nhiên giả định trên chỉ có tính cách tương đối thôi.

ĐỊNH DANH TỘI THAM NHƯNG, HỐI MẠI QUYỀN THỂ

Tham nhũng là gì? Có lẽ đã đến lúc ta phải định danh rõ ràng các hành vi phạm pháp trên cơ sở bản chất của hành vi chứ không trên cơ sở số lượng tiền bạc dính dáng. Trường hợp xuất hiện cụm từ: "Những món quà trên mức tình cảm" song vụ án xử một viên chức có liên quan đến một cơ sở tín dụng là một thí dụ cho thấy ý niệm tham nhũng là điều còn khá mơ hồ trong luật pháp. Xin trích một vài điều khoản trong luật hình sự Pháp:

Điều 174 :

Việc một công chức hoặc một viên chức công quyền thu những lệ phí hay hoàn thuế mà đương sự biết rõ là không được phép. Hình phạt: 2 đến 10 năm tù.

Điều 175 :

Việc một công chức hoặc một viên chức công quyền nhận một mối lợi nào đó trong một hành vi hoặc một xí nghiệp nào được đặt dưới sự kiểm soát của đương sự. Hình phạt: sáu tháng đến 2 năm tù.

Điều 176 :

Đòi hỏi hoặc nhận những hứa hẹn đặc biệt xén, bất luận là gì, để làm cho người khác đạt được những tương hưởng, huy chương, vị trí, chỗ làm hoặc nội quyết định nào khác của một thẩm quyền công cộng tạo thuận lợi cho người khác. Hình phạt: 1 đến 5 năm tù.

Điều 177 :

Việc đòi hỏi hoặc đồng ý những đề nghị hứa hẹn thực hiện hay không thực hiện một hành động thuộc công việc làm của mình. Người nhận là thủ phạm tiêu cực, người cho là thủ phạm tích cực. Hình phạt như nhau: 2 đến 10 năm tù nếu người bị mua chuộc là một nhân viên công quyền hoặc một dân cử, 1 đến 3 năm tù nếu là một người làm ăn lương trong lĩnh vực tư.

II. GIÁO DỤC Ý THỨC VỀ LUẬT PHÁP

Một khi đã định danh xong các hành vi phạm pháp bằng những sửa đổi trong luật Hình sự, hầu có thể đánh giá một hành vi là tham nhũng hay không tham nhũng theo bản chất của nó, một vấn đề khác cũng cần thiết không kém, nếu không nói là thiết yếu, chính là giáo dục ý thức về luật pháp. Đây là một công tác dài hơi đòi hỏi cả xã hội phải góp phần tham gia.

Lấy một thí dụ: Nếu muốn cho luật giao thông được áp dụng nghiêm chỉnh, phải bắt đầu việc giáo dục luật này ngay từ trong gia đình. Người cha người mẹ -

phải biết luật tất nhiên - khi lần đầu sắm cho con mình một chiếc xe (xe đạp hay xe gắn máy) đều phải dạy cho con mình những khái niệm cơ bản của luật giao thông, không một trường lớp dạy lái xe nào có tác động hơn những lời dạy bảo của cha mẹ đúng vào lúc sắm cho con mình chiếc xe đầu tiên trong đời. Các nhà tâm lý học có thể khẳng định điều này. Kể đến là nhà trường, nếu kỷ luật và kỷ cương được tái lập không chỉ trong hình thức mà là trong việc xây dựng một ý thức về "phải, trái", "đúng, sai" trong hành vi của các học sinh. Và nhất định là có vai trò của các cơ quan công quyền. Tất cả đòi hỏi thời gian và liên tục vì một tập quán xã hội luôn bắt đầu từ một thói quen cá nhân : hoạt động cá nhân lặp đi lặp lại trở thành thói quen - nhiều thói quen cá nhân gộp lại thành một tập quán xã hội. Thành ra muốn chống tham nhũng ngoài những sửa đổi trong luật pháp, trong các công cụ tài chính công khai, còn phải đưa việc giáo dục ý thức về luật pháp vào nội dung đào tạo của Giáo dục.

Trước mắt, xã hội cần hỗ trợ cho gia đình và nhà trường trong công việc giáo dục ý thức về luật pháp bằng cách dứt khoát áp dụng các qui định đã ban hành. Tỉ như qui định tháo gỡ các bậc xây trên hè phố cho xe... tiện vô nhà. Hạn chót một tháng để đập gỡ các bậc trên đã qua, dù để cho các đơn vị công an phường ghi nhận nhà nào chưa tháo gỡ và tổng đạt giấy phạt. Đây không phải là công việc "đội đá vá trời gì cho lắm". Muốn thì làm được ngay thôi. Cũng như các quy định về trật tự xã hội khác... Phải tạo được một bầu không khí xã hội lành mạnh nghĩa là luật lệ phải được tuân hành mới có thể đảm bảo được hiệu quả của công việc giáo dục ý thức về luật pháp nơi thế hệ trẻ. Song việc làm của gia đình và nhà trường sẽ là vô ích nếu xã hội không tự điều chỉnh để cho con em, học sinh được thuyết phục rằng con đường mà cha mẹ,

nhà trường vạch ra là con đường duy nhất đúng (cho một đa số) nếu muốn có một chỗ đứng trong xã hội.

IV. CẢI TỐ HÀNH CHÁNH

Phải lập lại nền hành chánh và quy chế công chức : ở mỗi ngạch công chức phải hội đủ điều kiện văn bằng nào. Tất nhiên, sẽ cần xác định lại các tiêu chuẩn công chức các cấp cho sát với chiều hướng phát triển kinh tế xã hội, tỷ như người thư ký của thập niên 90 (sắp sang năm 93 rồi, vô cửa thế kỷ 21 chỉ còn 7 năm nữa) không còn là người thư ký đánh máy "lạch cạch" nữa. Ngược lại, chính việc tiêu chuẩn hóa công chức này sẽ lần hồi tạo thành một đội ngũ nhân viên, viên chức công quyền am tường công việc mình làm - am tường trong khuôn khổ luật pháp - để không tùy tiện về ra những trở ngại không cần thiết vốn là cơ sở cho các hành vi tham nhũng.

Mặt khác cũng trong nội dung cải tổ hành chánh, phải dứt khoát đoạn tuyệt với suy nghĩ "Nhà nước phải quản lý tất cả" biến thái thành "cái gì cũng quản lý". Lấy thí dụ về lĩnh vực nhà cửa. Một khi pháp lệnh về nhà ở cho phép các công dân có quyền có nhà riêng..., thì mọi việc chuyển nhượng mua bán chỉ là việc liên can đến người bán và người mua qua một kẻ ước được công chứng.

Người mua chỉ mua khi cầm trong tay tờ bằng khoán, hoặc giấy phép xây cất (cũ) hoặc giấy chứng nhận sở hữu nhà, nếu họ có bị lừa thì đã có tòa án. Như thế vấn đề là phải làm sao cho các án lệnh được thi hành. Còn thì, không nhất thiết ủy ban phường, phòng và sở nhà đất phải có quyền hành lớn bé vào công việc mua bán nhà nọ. Công việc của phòng nhà đất, sở nhà đất là quản lý những nhà của nhà nước mà thôi. Ngay cả nhà của người xuất cảnh, cũng nên để cho họ tự do bán, sẽ làm bớt áp lực giá tạo về nhà ở.

Một nội dung khác của cải tổ hành chánh là mỗi cơ quan hành chánh cần xác định lại rõ từng phần hành công việc. Và trong mỗi phần hành, hãy xác định xem những thủ tục nào là cần thiết thực sự. Phải đảm bảo sinh quyền hạn dư thừa của các chức việc. Phải từ bỏ suy nghĩ Nhà nước là đáng quan phòng lo liệu tất cả (Etat Providence)

Còn nhiều vấn đề khác cần phải bàn cãi, ngay cả những ý kiến trên đây cũng có những hạn chế. Song nhất thiết phải ngồi lại để cùng suy nghĩ về công việc cải tổ hành chánh.

Chống tham nhũng là một công cuộc dài hạn. Song vấn đề có thể tiến hành ngay một số công việc có tính cách ngăn ngừa như bước vào công khai tài chánh, như xác định các tội danh tham nhũng... Và tất nhiên, không có một "cây dưa thần" nào triệt tiêu được nạn tham nhũng song ít nhất cũng có thể ngăn ngừa và dễ dàng xử lý được tham nhũng.

DD